

**ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ՝
ՆՎԻՐՎԱԾ ՓԱՆՈՍ ԹԵՐԼԵՄԵՁՅԱՆԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 150-ԱՄՅԱԿԻՆ**

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի նախաձեռնությամբ և ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի աջակցությամբ Արվեստի ինստիտուտի երիտասարդ արվեստաբանների խորհուրդը գումարեց երիտասարդ հայ արվեստաբանների գիտական տասներորդ նստաշրջանը (2015 թ. նոյեմբերի 10-11-ը)՝ նվիրված հայ իրապաշտական գեղանկարչության ականավոր ներկայացուցիչ Փանոս Թերլեմեզյանի ծննդյան 150-ամյակին:

Նստաշրջանի աշխատանքներին մասնակցեցին ինչպես Արվեստի ինստիտուտի, ՀՀ գիտակրթամշակութային այլ օջախների՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի, Երևանի պետական համալսարանի, Հայաստանի պետական երիտասարդական նվագախմբի, Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի, Քրիստափոր Քուշնարյանի անվան արվեստի դպրոցի, Ճարտարապետության ազգային թանգարան-ինստիտուտի, «Բարձր արվեստ» կերպարվեստի կենտրոնի, Ճարտարապետության և շինարարության Հայաստանի ազգային համալսարանի, այնպես էլ Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացի-ասպիրանտները:

Բացման խոսքում Արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Արարատ Աղապյանը նկատեց. «2015 թվականը նվիրված էր Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին: Երիտասարդություն և ցեղասպանություն, կարծես անհամատեղելի հասկացություններ են, այդ պատճառով որոշվեց տասներորդ նստաշրջանը նվիրել մեր ականավոր նկարիչ Փանոս Թերլեմեզյանի ծննդյան 150-ամյակին: Դա էլ խորհրդանշական էր՝ այսպես համընկան ցեղասպանության 100-ամյակը և նրա ծննդյան 150-ամյակը: Քանի որ Թերլեմեզյանը հայ ազատագրական պայքարի ակտիվ մասնակիցներից էր, Վանի հերոսամարտի ղեկավարներից, ուստի նրա ստեղծագործությունը, նրա կյանքը, անունը նույնպես կապվում են ցեղասպանության հետ»: Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահ Արամ Սաթյանը: Նա նշեց, որ նստաշրջանի գործունեությունը ճանապարհ է հասկանալու, թե ինչ է կատարվում մեր արվեստում: «Գիտությունը և ստեղծագործական գործունեությունը պետք է զուգահեռ գնան, ժամանակ առ ժամանակ իրար բախվելով. եթե չկա առողջ քննադատություն, ապա չկա լավ արվեստ»:

Երկօրյա նստաշրջանի չորս նիստերի ընթացքում ընթերցվեց 37 զեկուցում. ներկայացվեցին արվեստագիտության տարբեր գիտաճյուղեր. կերպարվեստագիտություն,

երաժշտագիտություն, թատերագիտություն, ճարտարապետության պատմություն և կինոգիտություն:

ԿԵՆՏՐԱԼՎԵՍՏ: «Փանոս Թերլեմեզյանի ստեղծագործական դիմանկարը» զեկուցմամբ հանդես եկավ Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Մերի Կիրակոսյանը: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Մարտին Հարությունյանը «Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի պողոտայի և դրա հարակից շինությունների արտաքին ձևավորումներն ու խնդիրները» բանախոսության մեջ բացահայտեց երևանյան պողոտայում առկա մի շարք ճարտարապետական, գեղագիտական թերություններ: «Լևոն Թութունջյանի արվեստը. համեմատական վերլուծություն» զեկույցում «Բարձր արվեստ» կերպարվեստի կենտրոնի աշխատակից Իրինա Գարասեֆեյանն անդրադարձավ ֆրանսահայ արվեստագետ Լ. Թութունջյանի՝ տարբեր տեխնիկաներով կատարված ստեղծագործություններին: Վան-Վասպուրականի զարդահամալիրի գեղարվեստական լուծումների և ոճապատկերային առանձնահատկությունների թեման արծարծեց Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի հայցորդ Անի Մխիթարյանը: ԵՊՀ դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու Հռիփսիմե Վարդանյանի զեկույցումը Ռուդոլֆ Խաչատրյանի վաղ շրջանի իրապաշտական ստեղծագործությունների մասին էր: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի հայցորդ Նարե Նադարյանը «Խաչատուր Իսկանդարյանի խմբաքանդակները» զեկույցում վերլուծեց քանդակագործի՝ պլաստիկական տարբեր եղանակներով կատարված, կոմպոզիցիոն-տարածական ազատ դասավորությամբ գործերը: Մատենադարանի թիվ 9422 Ավետարանի մանրանկարների նկարազարդումների ոճին էր վերաբերում ԵՊՀ դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու Սաթենիկ Չուգասյանի զեկույցումը: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի հայցորդ Սոնա Հակոբյանը ներկայացրեց «Հայոց Մեծ եղեռնի ազդեցությունը Փոլ Կիրակոսյանի կյանքում և արվեստում» թեման: «TRIADA ստուդիան՝ որպես հայկական արդի համակարգչային գրաֆիկական դիզայնի բազմակողմանի ու վառ դրսևորումներից մեկը» բանախոսությամբ հանդես եկավ Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի ասպիրանտ Արտակ Աղլամազյանը: Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի հայցորդ Մարիա Լազարևան ներկայացրեց «Երկնային մարմինների պատկերումը հայկական լեռնաշխարհի բրոնզե գոտիներում» թեման: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Մանե Մկրտչյանն անդրադարձավ Հովհաննես Շարամբեյանի անվան ժողովրդական ստեղծագործության կենտրոնի պատմությանը, թանգարանային հավաքածուին և ներկայիս գործունեությանը: «Հակոբ Պարոնյանի «Պաղտասար աղբարը» Արա Բեքարյանի աչքերով» բանախոսությամբ ներկայացավ Արվեստի ինստիտուտի

սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի կրտսեր գիտաշխատող Շուշանիկ Մուրադյանը: Ճարտարապետության ազգային թանգարան-ինստիտուտի գիտական քարտուղար Անի Գրիգորյանն ամփոփ ներկայացրեց Պալյան ճարտարապետական գերդաստանի նորահայտ արխիվային նյութերը: Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի ասպիրանտ Անի Աճառյանի զեկուցումը նվիրված էր Երևանի «Հաղթանակ»-ի թանգարանի ինտերիերի դիզայնին:

ԵՐԱՇՇՏՈՒԹՅՈՒՆ: «Կոմպոզիտոր-կատարող հարաբերությունները երաժշտական մեկնաբանության համատեքստում» բանախոսությունը ներկայացրեց Հայաստանի պետական երիտասարդական նվագախմբի տնօրեն, արվեստագիտության թեկնածու Սարգիս Բալբաբյանը: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի գիտաշխատող, Երիտասարդ արվեստաբանների խորհրդի նախագահի տեղակալ, արվեստագիտության թեկնածու Լիլիթ Արտեմյանը «Վահրամ Բաբայանի «Pro e Contra» դաշնամուրային պիեսի կոմպոզիցիոն առանձնահատկությունների և կատարողական մեկնաբանման շուրջ» զեկուցման մեջ վերլուծեց ստեղծագործության տեխնիկական հիմքերի առանձնահատկությունները՝ կատարողական տեսանկյունից գեղարվեստական գաղափարը համապատասխանաբար ներկայացնելու նպատակով: Ի դեպ, նիստին ներկա կոմպոզիտոր Վահրամ Բաբայանն իր գոհունակությունը հայտնեց երիտասարդ հետազոտողի ուսումնասիրության և եզրահանգումների կապակցությամբ: Կոմիտասի թանգարանի-ինստիտուտի տնօրեն Նիկոլայ Կոստանյանը գիտական շրջանառության մեջ դրեց դաշնակահարուհի, երաժշտագետ Մարգարիտ Բաբայանի հուշերը Տարոնի սոխակ Արմենակ Շահմուրադյանի մասին: «Ռոք երաժշտության էկոհոգերանական առանձնահատկությունները» զեկուցման մեջ Քրիստափոր Քուշնարյանի անվան արվեստի դպրոցի տնօրեն Էդգար Գյանջումյանը ներկայացրեց երաժշտական տեզաուրուսի ձևավորման տեսանկյունից բխող առանձնահատկությունները: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Գայանե Ամիրադյանը հանդես եկավ «Հայ հոգևոր երգարվեստի Նոր Ջուղայի կամ հնդկահայոց ավանդույթի որոշ ձայնեղանակային առանձնահատկությունների շուրջ» զեկուցմամբ: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի հայցորդ Սոնա Մակարյանը առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դրեց մի շարք արխիվային վավերագրեր, այդ թվում՝ արդեն ԽՍՀՄ ժողովրդական արտիստ, ԽՍՀՄ Մեծ թատրոնի մենակատար Պավել Լիսիցյանի փաստաթղթերը՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիան էքստերն ավարտելու վերաբերյալ: «Երաժշտության հարցերը Արշակ Չոպանյանի «Անահիտ» հանդեսում» թեման ներկայացրեց Երևանի պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ Դավիթ Մելքոնյանը: Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի հայցորդ Սոֆյա Ղազարյանն անդրադարձավ Կոմիտասի՝ մանուկների համար գրված երաժշտու-

թյան սակավ հայտնի էջերին: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Տաթևիկ Շախկույանը «Մասունցի Դավիթ» էպոսի երգվող հատվածների մեղեդիական ուրվագծերը» բանախոսության շրջանակում ներկայացրեց էպոսի երգվող հատվածների հետազոտությունը՝ ըստ նորագույն տեխնոլոգիաների վերլուծությունների: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի կրտսեր գիտաշխատող Լիլիթ Հակոբյանն անդրադարձավ Նիկոլ Գալանտերյանի երրորդ՝ «Հովիվը» օպերային և կարևորեց վերջինիս բեմադրության հարցը: Իրանի երաժշտական մշակույթի համատեքստում հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործության մասին էր Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի հայցորդ Շուշան Այվազյանի զեկուցումը: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի հայցորդ Մարիաննա Պողոսյանը ներկայացրեց Հայաստանում կիթառային դպրոցի հիմնադիր, կոմպոզիտոր Էդուարդ Բադալյանի ստեղծագործական դիմանկարը: Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ասպիրանտ, Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացի Ասդար Ջանաբի Վահաբին հանդես եկավ «Երաժշտությունը Ֆիրդուսու «Շահնամե» պոեմի նկարագրողումներում» զեկուցմամբ: Արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի հայցորդ Արմինե Աթոյանը վերլուծեց Մարտուն Բսրայեյանի «Սիրո և տրտմության խոսքեր» խմբերգաշարը երկսեռ երգչախմբի համար (*a cappella*, խոսք՝ Վահան Տերյանի):

ԹԱՏՏՈՆ ԵՎ ԿԻՆՈ: Արվեստի ինստիտուտի թատրոնի բաժնի կրտսեր գիտաշխատող Անուշ Ասլիբեկյանը «Իրությունը որպես ձևային հիմք Վիլյամ Սարոյանի «Պինգ պոնգ խաղացողները» փոքր դրամայում» բանախոսության մեջ շոշափեց հեղինակի փոքր թատերախաղերը դրության և ներքին դրամատիկական ձևի տեսանկյունից: Արվեստի ինստիտուտի սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Արսեն Համբարձումովը դիտարկեց Ա. Վերնոյի «Մայրիկ» (1991), Ա. Էգոյանի «Արարատ» և Տավիանի եղբայրների «Արտույտների ագարակը» (2007) ֆիլմերը:

ՃԱՐՏԱՐԱԿԵՏՈՒԹՅՈՒՆ: «Էջմիածնի Շողակաթ եկեղեցու վաղ միջնադարյան հորինվածքի վերակազմությունը» զեկուցմամբ հանդես եկավ Արվեստի ինստիտուտի ճարտարապետության բաժնի ավագ գիտաշխատող, ճարտարապետության թեկնածու Արեգ Հասրաթյանը: Ճարտարապետության և շինարարության Հայաստանի ազգային համալսարանի հուշարձանների չափագրության և ախտորոշման լաբորատորիայի վարիչ, ճարտարապետության թեկնածու Դավիթ Նահատակյանի զեկուցման թեման էր «Քարադուռ համադրությամբ որմնաշարերը IX-XIII դդ. հայկական պաշտամունքային ճարտարապետության մեջ»: «Տեղ գյուղի Սուրբ Գևորգ եկեղեցին» բանախոսության շրջանակներում Արվեստի ինստիտուտի ճարտարապետության բաժնի գիտաշխատող, ճարտարապետության թեկնածու Հրանտ Հովսեփյանն անդրադարձավ եկեղեցու ծավալա-

տարածական հորինվածքին, հարդարանքի նկարագրությանը և վերլուծական ուսումնասիրությանը: Արվեստի ինստիտուտի ճարտարապետության բաժնի ասպիրանտ, Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացի Սառա Մալեք Մոհամմադիի զեկուցումը Թեհրանի թատերական կոմպլեքսի ճարտարապետության մասին էր:

Եզրափակիչ խոսքով հանդես եկավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրենի գիտական գծով տեղակալ Աննա Ասատրյանը:

Նստաշրջանն անցավ ակտիվ քննարկումների և կառուցողական հարցադրումների առողջ մթնոլորտում: Առաջիկայում զեկուցումները կհրատարակվեն գիտական ժողովածուի տեսքով:

Նստաշրջանի շրջանակում 2015 թ. նոյեմբերի 17-ին Հայաստանի կոմպոզիտորների տան դահլիճում տեղի ունեցավ «Փանոս Թերլեմեզյանի սիրելի կոմպոզիտորները» խորագրով համերգը, որին մասնակցեցին գիտական աշխատանքով զբաղվող երիտասարդ երգիչներ, դաշնակահար-ներ, կոմպոզիտորներ: Միջազգային և հանրապետական մրցույթների դափնեկիր Լիլիթ Արտեմյանը ներկայացրեց Տ. Չուխաճյանի «Մահանվազը», որի կատարումը նվիրվեց նույն օրը կյանքից հեռացած Արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Կարինե Խուդաբաշյանի հիշատակին, և «Մեծ ֆանտաստիկ վալսը», ինչպես նաև Բեթհովենի N 28 լյա մաժոր Սոնատի 1-ին մասը և Կոմիտասի չորս պարերը՝ «Երանգին», «Ունաբին», «Մարալին» և «Շուշիկին»: Վեյն Շորթերի թեմայով ջազային իմպրովիզացիայով հանդես եկավ Արվեստի ինստիտուտի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու, միջազգային և հանրապետական մրցույթների դափնեկիր, կոմպոզիտոր, երգեհոնահար Հովհաննես Մանուկյանը: Կոմիտասի «Մութն էր երկինքը» ռոմանսը (խոսք՝ Հ. Թումանյանի) և զեղջկական «Մատինքը մատովս չէր» երգը հնչեցին հանրապետական մրցույթների դափնեկիր Սոնա Մակարյանի կատարմամբ և Սոֆյա Ղազարյանի նվագակցությամբ: Աննախաղեպ էր ԻԲՀ քաղաքացի Ասդար Զանաբի Վահաբիի կատարումը. նա հայերեն երգեց Կոմիտասի «Կռունկը» և «Քելե, քելեն»: Կիթառահար Մարիաննա Պողոսյանը կատարեց Էդուարդ Բադալյանի «Էքսպրոմտը»: Համերգի ավարտին Էդգար Գյանջումյանի և Ջայնի պահպանման մասնագիտացված դպրոցի երգչախմբի կատարմամբ հնչեցին «Учись прощать» (երաժշտ.՝ Էդգար Գյանջումյանի, խոսք՝ Բորիս Պաստեռնակի) և «Քեզ միշտ փառք» (երաժշտ.՝ Էդգար Գյանջումյանի, խոսք՝ Ռազմիկ Դավոյանի) խմբերգերը:

Համերգը վարեց և ներածական խոսքով հանդես եկավ Աննա Ասատրյանը:

ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ Մ. Ա.

Արվեստագիտության թեկնածու